

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ГЕНДЕРНИХ РОЗРИВІВ У СИСТЕМІ ПРОГНОЗУВАННЯ ПРОПОЗИЦІЇ ПРАЦІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР

Огай Марина Юріївна

*кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
докторантка,
провідний науковий співробітник відділу моделювання
соціально-економічних процесів і структур,
Інститут демографії та досліджень якості життя
імені Михайла Птухи Національної академії наук України*

На шляху до повноправного членства в ЄС для України критично важливим є дотримання міжнародних підходів та стандартів у моніторингу соціально-економічних процесів. Євроінтеграція вимагає від вітчизняної статистичної та аналітичної системи й повної методологічної узгодженості з європейським простором. Одним із центральних аспектів такої гармонізації є вимірювання гендерних розривів, оскільки рівність прав і можливостей є фундаментальною цінністю ЄС та обов'язковою умовою для інклюзивного економічного зростання.

Найбільш ефективним та визнаним на міжнародному рівні інструментом для такої оцінки є Індекс гендерної рівності (ІГР), розроблений Європейським інститутом гендерної рівності (EIGE), який вимірює розриви між жінками та чоловіками у шести ключових сферах (доменах) життєдіяльності: робота, гроші, знання, час, вплив та здоров'я. Кожен домен поділяється на субдомени – підгрупи індексів, за якими оцінюються гендерні розриви за 31 первинними показниками [1]. Вимірювання цих індикаторів є базовим етапом для подальшого моделювання пропозиції праці, оскільки вони визначають ресурсні та часові обмеження життєдіяльності домогосподарств.

У 2025 році Україна вперше здійснила повний цикл розрахунку Індексу за оригінальною методологією ЄС, що дозволило інтегрувати український контекст у загальноєвропейський аналітичний ландшафт [2]. Водночас, саме 2025 році Індекс зазнав масштабних методологічних змін, спрямованих на глибший аналіз якості життя та економічної незалежності особистості. Зупинимось більш детально на основних змінах по кожній сфері [3].

1. Сфера «Робота». До запровадження змін оцінка професійної сегрегації базувалася на узагальнених показниках горизонтального розподілу ринку, які не враховували сучасні технологічні тренди. Крім того, значна частина даних залежала від «Європейського опитування

щодо умов праці (EWCS)», яке проводилося нерегулярно, що негативно впливало на актуальність ІГР. Новий підхід замінив застарілі індикатори на показник частки фахівців у сфері ІКТ. Це стратегічне рішення дозволяє виміряти готовність людського капіталу до викликів цифрової трансформації та відповідає пріоритетам ЄС до 2030 року [4]. Замість абстрактних «перспектив кар'єри», запроваджено показник вертикальної сегрегації – частку жінок і чоловіків на керівних посадах. Також додано вимірювання розривів в низькооплачуваній роботі для оцінки того, чи жінки та чоловіки мають рівний доступ до гідної оплати праці та економічної безпеки, що є ключовими елементами якісної зайнятості.

2. Сфера «Гроші». Тривалий час головною проблемою цього домену була залежність від даних на рівні домогосподарства. Такий підхід базувався на помилковому припущенні, що ресурси всередині сім'ї розподіляються абсолютно порівну. Це маскувало реальну фінансову вразливість жінок, їхню бідність та економічну залежність від партнера. Дані опитування «Дослідження структури заробітної плати (SES)», що збиралися раз на 5-6 років, не дозволяли оперативно реагувати на зміни в доходах населення. Оновлена методологія передбачає оцінку показників на основі щорічних даних «Статистика доходів і умов життя (EU-SILC)». Найважливішою зміною в домені стало включення гендерного розриву в пенсіях, що демонструє кумулятивний ефект нерівності протягом усього життя. Крім того, впроваджено унікальний показник «медіана річного заробітку як відсоток від доходу партнера». Це дозволяє виміряти реальну «переговорну силу» індивіда всередині домогосподарства.

3. Сфера «Знання». До 2025 року методологія оперувала надто широкими віковими групами і показниками загальної участі у навчанні. Це не давало можливості зрозуміти, чи стикаються молоді люди з бар'єрами при переході від освіти до ринку праці. Оновлення 2025 року звузило вікові рамки до найбільш активних груп (30–34 роки) для вищої освіти, що дозволяє оцінити актуальні результати освітньої політики. Замість загального навчання дорослих, акцент зміщено на початкову професійну освіту і навчання, де формуються базові навички для працевлаштування. Важливою перевагою став перехід від статистики «зарахування» до аналізу «випускників». Особлива увага тепер приділяється STEM-спеціальностям. Це дозволяє збалансовано оцінювати зусилля держави щодо подолання стереотипів у технічних та гуманітарних сферах, що є критичним для інноваційного зростання.

4. Сфера «Час». Історично цей домен був найбільш статичним через дефіцит даних та відсутність деталізації неоплачуваної праці. Попередні вимірювання не дозволяли розрізнити типи догляду, що перешкоджало розробці цільових програм підтримки для жінок, які поєднують роботу та побут. Перевага нового підходу полягає у використанні власного опитування EIGE «Дослідження гендерних розривів у неоплачуваному

догляді, індивідуальній та соціальній діяльності (CARE)», яке вперше розмежувало догляд за дітьми та тривалий догляд за дорослими. Це дозволяє виявити «часовий тиск» на жінок, пов'язаний зі старінням або потребами в реабілітації членів родини. Також змінено фокус у показниках щодо громадської діяльності: тепер вони стосуються всього дорослого населення, а не лише працюючих. Це підкреслює, що рівний доступ до дозвілля, культури та волонтерства є основою активного громадянства, а не просто питанням «відпочинку від роботи».

5. Сфера «Вплив» стосується оцінки залученості жінок і чоловіків на керівні посади у різних структурах. Стара методологія базувалась на оцінках показників, що часто стосувалися невеликих органів управління (наприклад, правління центрального банку), де заміна лише одного члена викликала величезні коливання загального балу домену. Це спричиняло певний методологічний дисбаланс і, таким чином, спотворювало реальну картину прогресу. У новій редакції вилучено показники, що базуються на невеликих групах, аби уникнути статистичних аномалій. Замість цього акцент зміщено на виконання Директиви щодо гендерного балансу в радах директорів великих компаній [5] і, у підсумку, домен став інструментом моніторингу структурних змін. Важливою перевагою стало включення «соціальної влади» через лідерство у національних олімпійських спортивних організаціях, що дозволяє вимірювати гендерну динаміку не лише в політиці чи великому бізнесі.

6. Сфера «Здоров'я». Попередній підхід розділяв тривалість життя та роки здорового життя як окремі показники, що розмивало фокус при аналізі потреб старшого покоління. Крім того, існував піддомен «доступу» до медицини, який виявився малоефективним, оскільки не враховував специфічні гендерні бар'єри та демонстрував незначну варіативність між країнами. Нова методологія консолідувала ці показники в єдиний вимір для когорти 65+. Тепер оцінюється не просто кількість років, а їх якість. Найбільшою перевагою стало включення показників ментального здоров'я та доступу до психологічної підтримки. Отже, видалення неефективних індикаторів дозволило сфокусуватися на довгострокових структурних відмінностях у стані здоров'я жінок і чоловіків.

Методологічне оновлення ІГР передбачає також і зміну методики розрахунку: відбувся перехід до спрощеної та більш інтуїтивно зрозумілої формули розрахунку гендерних розривів та зміна шкали оцінювання. У зв'язку з цим, для забезпечення статистичної точності та порівнянності результатів, EIGE реконструював весь часовий ряд даних за оновленою методикою.

Таким чином, імплементація оновленої методології ІГР в Україні з фокусом на цифровізацію та соціальну вразливість дозволить найточніше оцінити стан збереження та розвитку людського капіталу. Також варто

підкреслити, що гармонізація гендерної статистики з європейськими стандартами є й необхідною умовою для якісного моделювання пропозиції праці домогосподарств. Оновлена методологія EIGE 2025 дозволить точніше ідентифікувати чинники, що стримують або стимулюють вихід індивідів на ринок праці. Це створює «вікно можливостей» для розробки доказових моделей економічної поведінки населення, які враховують специфіку повоєнного періоду та сприяють ефективному відтворенню людського капіталу України.

Список використаних джерел:

1. EIGE (2017). Gender Equality Index 2017: Methodological Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union. DOI: <https://doi.org/10.2839/3514>.
2. Огай М., Откидач М., Лукович Т. Індекс гендерної рівності в Україні: методологія розрахунку та основні результати. *Демографія та соціальна економіка*. 2025, № 4 (62). С. 114–132. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2025.04.114>.
3. EIGE (2025). Gender Equality Index 2025. Luxembourg: Publications Office of the European Union. DOI: <https://doi.org/10.2839/1693233>.
4. European Commission (2021a), Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – 2030 digital compass: the European way for the Digital Decade, COM(2021) 118 final of 9 March 2021. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52021DC0118>.
5. European Commission (2020e), Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the European democracy action plan, COM(2020) 790 final of 3 December 2020. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2020%3A790%3AFIN&qid=1607079662423>.